

UN LLENGUATGE PER A UNA ESCOLA VIVA

per SEBASTIA ROIG

*L'ús total de la paraula per a tots" me pareix un bon lema, amb un so genuïnament democràtic. No perquè tots siguin artistes, sinó perquè ningú sigui esclau*¹. G. RODARI

No tenc intenció de fer cap glossari al pensament de Rodari que he triat per encapçalar aquest treball. Cadascú l'interpretarà com vulgui; però pens que és una síntesi meravellosa de la finalitat cap on s'ha d'encaminar l'ensenyament del llenguatge.

La funció comunicativa i expressiva del llenguatge i la seva importància cabdal dins l'elaboració del pensament, fan que tengui una presència constant dins qualsevol activitat humana. Però, si és gran la seva importància no ho és manco el seu perill. Pensem només en les manipulacions i avassallaments que se fan mitjançant el llenguatge.

M'he fet aquestes consideracions per aplicar-les a l'ensenyança del llenguatge que se fa, gairebé a tot arreu, a l'E. G. B. de les nostres illes. Què s'ensenyava dins l'àrea de llenguatge?, quina llengua i quan?, amb quina llengua?, a partir de quins textos?, i... quins són els resultats?

Hi ha una constatació prou clara i gairebé general: els nins troben l'escola poc divertida, les matèries pesades i, a vegades, els educadors amb poca il·lusió i sovint amb moltes altres coses. Si un al·lot ha d'estudiar que la síl·laba consta de *cabeza, cima y coda*, si ha d'estudiar *la sinalefa, la sinéresis*, etc.; si li expliquen en Berceo i ha de llegir i comentar un fragment de "*Cien años de Soledad*" i ha de completar amb "c" o "cc" un caramull de paraules que no sol utilitzar i moltes no sap què signifiquen, quin al·licient pot tenir per a ell el llenguatge?, no el feim un "esclau" entre tots? El que és ben clar és que l'ensenyament (i per tant l'aprenentatge) de la llengua és, ni més ni manco, ensenyar (aprendre) a servir-se de la llengua. I l'exemple que hem vist sembla que no és el camí millor.

No se tracta d'inventar una llengua nova. La llengua, tant la catalana com la castellana, és així, amb les seves estructures i les seves normes i amb la seva matèria. El que és qüestionable és el com, quan i de quina manera estructurar el seu aprenentatge.

El professor Romera Castillo diu que no hi ha una metodologia que sigui la millor, sinó que sempre s'haurà de jutjar segons la naturalesa dels alumnes, els objectius i els continguts de la matèria, la formació del docent, etc. Però sí que hi ha una sèrie de característiques, agafades del "Juan de

Mairena" de Machado, que tot professor de llenguatge ha de tenir molt present:

- a) Que no hi hagi cap matís dogmàtic ni tampoc cap aspecte paternalista que és un dels perills més grans en que poden caure els docents.
- b) Que se venci "la tristesa solemne de les aules"... "Procurau sobretot, deia en Joan de Mairena als seus alumnes, no matar la llengua viva, que és el gran perill de les aules".
- c) Que no se tramudi amb qüestions de disciplina ni l'equilibri ni l'amenitat de la classe. "Perquè no convé per cap estil enterbolir amb amenaces l'ambient benèvol defora del qual no hi ha manera d'aprendre res que ho pagui".
- d) Que l'ensenyança sigui "intuitiva", es a dir, que s'adapti el contingut dels programes a la personalitat de l'alumne, procurant sobretot que el nin no aprengui res deslligat de la vida quotidiana"².

Són moltes més les ensenyances pedagògiques que es poden treure del professor Mairena, però les esmentades són prou riques per deduir-ne conclusions. Podríem començar per veure quina és la llengua viva dels nostres alumnes? Generalment les lectures amb les quals han de treballar utilitzen un llenguatge (i a voltes uns temes) molt allunyat i sovint desconegut pels al·lots. Hem caigut en la tentació de considerar com a literatura infantil un tipus de literatura que els majors hem feta per a ells, i poques vegades se dona aquesta coincidència. Mairena parla de rebutjar la tristesa, parla d'amenitat i d'ambient benèvol; la vida de l'al·lot és això, diversió, joc, entreteniment. Per què l'escola ha d'estar tan allunyada de la seva vida?

No fa gaire temps va esser publicat el llibre d'en Jaume Albertí³ en el qual dona a conèixer la seva experiència escolar a Deià. He de confessar que quan llegia el recull de textos lliures que presenta el llibre, ara esclafia en rialles, suava quedava bocabadat sentint com un calfred per tot el

¹ RODARI, G. *Gramàtica de la Fantasia* (pág. 9). Edit. Reforma de la Escuela. Barcelona.

² ROMERA CASTILLO, J. *Didáctica de la lengua y la Literatura* (pág. 26-27). Edit. Playor. Madrid.

³ ALBERTI, J. *Expressió escrita i creativitat infantil*. Edicions Cort. Ciutat de Mallorca.

cos. Vaig quedar meravellat i lògicament molt interessat en aquesta experiència. Per a mi té una partida de característiques fonamentals:

1) Intenta fer l'escola agradable, entretinguda i divertida; llavors l'escola, tot i essent una imposició perquè l'escola és obligatòria, és perfectament assumible pel nin, perquè no és una cosa estranya dins el seu món, és una part més de la seva vida.

2) L'alumne aprèn a servir-se de la llengua. D'aquesta manera se dona sentit a la teoria perquè és resultat d'una explicació de la pràctica o és necessària per aplicar-la. Així se pot fer que l'expressió oral, l'ortografia, la sintaxi, etc., cobrin sentit per a l'alumne, perquè les necessita per entendre i per donar-se a entendre.

3) S'utilitza com instrument una literatura, uns textos infantils amb tota certesa. Els mateixos alumnes són els autors; llavors temes i llenguatges són assequibles i interessants per als nins, perquè no estan deslligats de la seva vida quotidiana.

4) Les lectures en públic, la revista, la correspondència escolar i d'altres aplicacions del text lliure que dona Freinet o que cadascú pot trobar, fan néixer dins l'al·lot un nou interès pel llenguatge i una necessitat d'enriquir-se amb temes, formes i vocabulari nous.

5) La utilització de la biblioteca escolar és molt important, com ens senyala en Jaume Albertí, per a suscitar als alumnes, nous temes, noves formes estilístiques i nou vocabulari; però és també important perquè això, a la llarga, pot crear un hàbit de lectura que generalment no se dona amb la freqüència desitjada.

Podria afegir més trets positius, però pens que basten els esmentats per a justificar l'interès d'aquesta experiència. Ara bé, la meua curiositat no va acabar en el llibre. Amb tota certesa l'experiència d'en Jaume Albertí queda prou justificada pels seus resultats. La imaginació, la gràcia, la diversitat de temes i de formes, i la qualitat literària del recull de textos publicat són una garantia irrefutable de la validesa d'una metodologia. Però diuen els pagesos que "una flor no fa estiu", i per a qualsevol interessat en aquest tipus d'ensenyament és important conèixer què n'ha quedat dins els alumnes d'aquesta experiència didàctica?, varen esser uns literats de temporada?, han seguit escrivint?, com s'han trobat quan a Sóller s'han hagut d'integrar dins un sistema diferent?, què pensen ells mateixos de la seva experiència a Deià?, i com els veu i jutja, a nivell de llenguatge, el professor de Sóller? Vet-aquí els resultats d'unes enquestes que els hem fet:

(Els alumnes enquestats són 12, nins i nines des dels 12 fins als 17 anys. S'ha de dir que a vegades contesten més d'una cosa i per això el nombre de vots no sempre suma 12).

- 1.ª—Heu anyorat l'escola de Deià? Tots 12 responen que sí.
- 2.ª—Per quins motius? Pel sistema d'escola 9. Per altres motius (menjar, transport) 3.
- 3.ª—Quina àrea o assignatura t'agradava més? Plàstica 6 i Llenguatge 4, són les més votades.
- 4.ª—Amb quina freqüència escrivies textos lliures? Setmanalment 6. Cada dia 1. Amb molta freqüència 3. No contesten 2.
- 5.ª—Quines dificultats trobaves a l'hora d'escriure? Cap 7. Ortografia 4. Cercar tema 1.
- 6.ª—Quina forma literària t'agradava més utilitzar? Poesia 4. Descripcions 3. Contes 3. Diverges 2.
- 7.ª—Temàtica preferida? Fantasies 4. Absurds 2. Paissatges 2. Humorístics 1. Diversos 3.
- 8.ª—Què t'agradava més, crear, corregir o confeccionar la revista? Crear 4. Corregir 2. Fer la revista 8.
- 9.ª—Quin sistema d'aprenentatge del llenguatge t'ha agradat més, el de Deià o el de Sóller? El de Deià 12.
- 10.ª—Per quins motius? Més agradable 5. Perquè ens estimulava més 3. Perquè treballàvem en grup 3. Perquè teníem més llibertat 3.
- 11.ª—Quin dels dos sistemes t'ha suposat més feina? El de Deià 2. El de Sóller 8. Igual 2.

- 12.ª—*Quin creus que ha estat més profitós per a tu?* El de Deià 6. El de Sóller 6.
 13.ª—*Has seguit escrivint pel teu compte?* Sí 6. No 6.
 14.ª—*Quan passares de Deià a Sóller, te trobares endarrerit respecte dels altres alumnes?* No 9. Sí 2. Nul·les 1.
 15.ª—*Llegeixes molt?* Molt 9. Poc 1. Gens 2.

Fins aquí les respostes dels alumnes. Cadascú en pot treure les seves conclusions. Només vull afegir una informació perquè pens que pot tenir molt d'interès: A la pregunta n.º 12 hi ha 6 alumnes que consideren més profitós el sistema de Sóller i 6 el de Deià; i se dona la casualitat que els que troben més profitós el sistema de Sóller són, precisament, els que a la pregunta següent responen que no han continuat escrivint pel seu compte, una vegada haver deixat l'escola de Deià. Pens que no hi ha elements suficients per deduir-ne res en clar, però aquesta coincidència no deixa d'esser intrigant.

Ara bé, l'opinió dels alumnes és molt vàlida, però ells són de Deià i, no dic que sigui aquest el cas, "ca seva estira". Llavors l'opinió del mestre de llenguatge de l'escola del Puig de Sóller sí serà prou vàlida i ens permetrà, pot ser, unes conclusions més clares:

- 1.ª—*Coneix el sistema del text lliure que s'utilitza a Deià?* Sí.
 2.ª—*Vostè l'utilitza? Per què?* No. Perquè no puc utilitzar-lo.
 3.ª—*Te alumnes que venen de l'escola de Deià?* Quants? Sí, 20.
 4.ª—*Dins l'àrea de llenguatge, a nivell teòric i pràctic i en relació als altres alumnes, quina és la preparació dels que venen de l'escola de Deià?* Superior en línees generals.
 5.ª—*A la vista de la preparació que duen aquests alumnes, com valora l'experiència practicada a Deià?* Molt positiva.
 6.ª—*Quins creu que són els avantatges (si és que en té) i quins els inconvenients (si és que en té) d'aquest sistema pedagògic?* Els nins aprenen més. Aprenen a escriure sense cap falta, no perquè se saben les regles, sinó perquè sempre estan en contacte amb el llenguatge i han après a utilitzar-lo d'una manera natural. Tenen una gran facilitat d'expressió, molt de vocabulari i molta d'imaginació. Com inconvenient veig que no estan acostumats a seguir un horari, estaven acostumats a tenir més llibertat en aquest sentit.

Aquí teniu els resultats d'una experiència didàctica feta a un lloc determinat i amb unes condicions també determinades. És vàlida aquesta experiència dins un altre lloc i amb unes altres condicions? Es tracta solsament d'investigar-ho i d'experimentar-ho. L'escola ha d'esser investigació per anar adaptant amb les modificacions pertinents i amb la coordinació (meravellosa paraula) i planificació necessàries les metodologies que considerem vàlides i positives.

Record que un professor de llatí, francès, diu: "Hi ha un espècie de malefíci damunt el llatí que empapa tot quant d'ell ve d'avorriment i de mort. L'alegria deixa d'esser-ho quan ha passat per GAUDIUM; quan s'ha traduït CAEDES la mort ha deixat d'esser dramàtica i odiosa; i la rosa se marceix a mesura que se va declinant ROSA"⁴.

Pens que el món del llenguatge és molt atractiu i té dins la vida humana una importància massa gran perquè ens exposem a que es descloresqui i a que els alumnes l'avorresquin o el menyspreïn així com el van aprenent.

Han realitzat les enquestes les alumnes de 1.er de Ciències:

CATARINA M.ª OLIVER GUAL
 CATARINA M.ª COLOM SOCIAS
 MARIA DEL CARME GARCIA FERNANDEZ
 AINA MARIA MORA VAQUER

⁴ MAROUZEAU, J. *Introduction ou latin*, Edit, Les Belles Lettres, París.